

Nami Temeltaş: Kilikya Katliamı Üzerinden 107 Yıl Geçti

Posted on 13/04/2016

“Katliamlardan sonra Adana’da neredeyse Ermeni kalmamış gibiydi. Bir kısmı öldürülmüş, bir kısmı kaçmayı başarmış, kalanlar koyun sürüsü gibi birkaç jandarmanın nezaretine terk edilmişlerdi. Araştırmalar başladığında, bir yanda sevdiklerinin bedenlerine gözyaşı akıtmaktan tükenmiş zavallı insan enkazları, öte yanda kışkırtıcılar, katliam tertipçileri, yağmacılar ve katiller duruyordu. Bu şartlar altında mülki idare ne yaptı? Hükümete karşı isyan başlattıkları ve ateş açtıkları suçlamasıyla, hayatta kalanlar arasında göze çarpan herkesi hapse tıktı ve zincire vurdu. Bu tuhaf tutumla birlikte, katliamların yaratıcısı ve tertipçisinin bizzat yerel mülki idare olduğunu bilmeyenler de öğrenmiş oldu...”

Daha sonra evinde şüpheli şekilde ölü bulunan (resmi rapora göre kalp krizi, Ermeni kaynaklarına göre zehirlenerek) Hagop Babigyan’ın engellemeler nedeniyle ancak 1912 yılında yayınlanan raporunda geçen bu ifadeler 13 Nisan 1909 yılında başlayıp bir hafta süren Ermeni katliamını anlatıyordu.

Katliamda ölenlerin sayısı kaynaklara göre değişmesine rağmen öldürülen Ermeni sayısı 20-30 bin arasındaydı.

Resmi kaynaklardan Adana Valisi Cemal Paşa’nın anılarında 17 bin Ermeni, 1850 Müslüman öldüğü yazılıydı.

Cemal Paşanın anıları, katliamı mezhep çatışması gibi göstermeye çalışan ve her iki taraftan da eşit sayıda insan öldüğünü yazan kaynakları yalanlıyordu.

1909 yıllarında 550 bin olan Adana nüfusu içerisinde yaklaşık 60 bin Ermeni yaşamaktaydı. O yıllarda Çukurova Kilikya olarak anılıyordu. Bu nedenle de bu katliam “Kilikya katliamı” olarak raporlara geçmişti.

Adana, o dönemin en zengin Anadolu kenti olup en önemli geliri de pamuktandı. Pamuk önemli bir üründü ve çiğiti (çekirdeği) barut hammaddesi olarak kullanılıyordu. Avrupa'nın tamamının kaynağı Kilikya olup en büyük alıcı İngilizlerdi.

Hammaddeyi kaybetmek istemeyen Avrupa bazı durumlara göz yummayı göze alacak durumdaydı. Bu nedenle de Mersin açıklarında bekleyen İngiliz askeri donanması olaylara asla müdahale etmedi.

12 Nisan Ermenilerin Paskalya yortusuydu. Ayrıca Arpa hasadı için civar köylerden gelen Ermenilerle birlikte ermeni, nüfus ikiye katlanmıştı. Pamuk çapası için gelen mevsimlik Kürt kökenli işçiler de şehrin etrafında çadırlar kurmuştu.

Aylardır süren söylentilerle şehirde huzursuzluk haddinden fazlaydı. Müslümanlar, “Ermeniler katliam yapacak, camileri yıkacak, bütün Müslümanları kesecek, 1894 ün intikamını alacak” diyerek kışkırtılıp silahlanmaları sağlanmıştı. Ermeniler de bu durumu fark edip silahlanıyordu. Ancak Müslümanlar nüfus olarak Ermenilerin 10 katıydı.

13 Nisanda Adana'da Pazar kuruluyordu. Tüm halk tedirgindi. Pazarın kurulduğu gün başlayan kargaşalar çatışmalara dönüştü. Kıyamet koptu. Ermeniler kendilerini savunmaya çalışıyordu. Saldıranlar çok kalabalıktı ve savunmaları neredeyse imkânsızdı. Saldırı kışkırtmalarla birlikte tam bir katliama dönüştü.

Yaklaşık bir hafta süren saldırı ve katliam sonucu 20 binden fazla Ermeni katledildi. Çatışmalarda ölen Müslüman sayısı 2 bin bile değildi. Sağ kalan Ermenilerin özellikle gençleri tutuklanıp çeşitli cezalara çarptırıldı. Bir kısım Ermeni aileler kaçmayı başardı ve

yurt dışına gitti.

Bu katliam sonrası Adana'da Ermeni nüfus birkaç bin olarak kaldı. Özellikle genç nüfusları yok edildi. Bu katliam 1915 tehciri için bir hazırlık anlamını taşıdığı, tehcir sırasında Ermeni nüfusu koruyup kollayacak genç nüfusu yok etmeyi amaçladığı söylenir.

Mayıs ayında biri Adana'da diğeri Cebel-i Bereket'te (Osmaniye) olmak üzere iki Divan-ı Harb-i Örfi kuruldu. Uzun bir yargılama süreci sırasında mahkeme heyeti Ermenileri "1894-1896'da hadleri bildirilmediği için uslanmamakla", "yabancı devletlerin de kışkırtmasıyla ayaklanmaya hazırlanmakla" suçladı.

Mahkemenin bu kararı aslında katliamın neden yapıldığını, önceden hazırlandığını, kendiliğinden gelişen bir çatışma olmadığını da gösteriyordu.

1894-1896 yılları arasında 2 yıl devam eden Ermeni katliamında 300 bin civarında Ermeni nüfus katledilmişti. Bu katliamda da Avrupa'nın sessiz kalmasının nedeni Pamuk çekirdeği alımıydı ve bu sessiz kalış 1915 Tehcirinde de devam etmişti.

1894-96 yıllarında İstanbul'dan gelen emir doğrultusunda Ermenilerin yaşadığı Van, Bitlis, Diyarbakır, Sason ve Muş illerinde sistematik baskı ve saldırılarla Ermeni kıyımı başlatılmış, yüzlerce Kilise ve tapınak yakılıp yıkılmış ya da camiye çevrilmişti.

Yabancı elçilikler sadece protesto etmeyle yetinmiş, herhangi bir faaliyette veya karşı eylemde bulunmamışlardı. Sason, Muş ve Bitlis civarında Ermeni gençlerin kendi aralarında örgütlenip silahlanmaları sayesinde o bölgelerde katliam ve kıyım fazla olamamış, savunmasız bölgelerdeki katliam çok ağır olmuştu.

Gerek 1894-96 yılları arasında yapılan katliamlar gerekse 1909 Kilikya katliamı ileride (1915) yapılması düşünülen/planlanan tehcir için ön hazırlıklardı. Özellikle genç nüfus

katlediliyor, Ermeni nüfus savunmasız bırakılmaya çalışılıyordu. Ayrıca bölgede bulunan Armenagan Partisi'nin ve Hınçakların üst kadroları büyük ölçüde yok edildi. O dönemlerde Hınçakların eylemlerine katılmayan Taşnaklar hayatta kalmayı başaran tek örgütlenmeydi.

26 Ağustos 1896'da yirmi altı Taşnak, genç Papken Suni önderliğinde, patlayıcılarla donanarak İstanbul'daki Osmanlı Bankası'nı işgal etti. Talepleri arasında genel af, el konulan mülklerin iadesi, altı vilayette Avrupalı yetkililerin gözetiminde reformların hızla hayata geçirilmesi ve kurulacak karma bir Müslüman-Ermeni zabıta gücü yer alıyordu.

Çatışmalarda 10'u öldürüldü. Kalanlar, taleplerinin dikkate alınacağı hususunda Avrupalı diplomatlarca ikna edildikten sonra eyleme son verdiler. Güvenliklerinin sağlanacağı konusunda güvence alarak gemiyle Avrupa'ya gittiler.

Bu olaya tepki olarak hükümetin kışkırtmasıyla çıkan İstanbul'daki ayaklanmalar yaklaşık 6 bin Ermeni'nin canına mal oldu.

Adana Ağdı

Ağlasın Ermeniler bu acı kıyıma
Çöle döndü görkemli adana
Ateş ve kılıç vicdansız talan
Rupenin evi ah oldu talan

Verme artık ışığını ey yüce güneş,
etrafında sakla yüce yasını.
güney rüzgarı geçti ülkeden,
soldu, kurudu çiçek ve ağaç.

zavalli ermeniler bir dakikada,

düştüler vicdansız kılıc altına.
kilise ve okul alevler içinde,
binlerce ermeni öldü hunharca.

kanunsuz duygusuzlar, yetim bıraktı,
evladı anasından, gelini damadından,
alcak adil ile duygusuz cavit,
doydular içip ermeni kani.

görkemli adana boşaldı bitti,
küllere boğuldu bütün kilikya.
sevgili hacın yaşadı yalnız,
donda kaldı zeytun, bir kaya gibi.

ateşler içinde üç gün üç gece,
içerden kılıç, dışardan topla,
sildiler ermeniye dünya yüzünden,
kanlar akıyor berrak sulardan.

yetmez mi artık bu adilikler,
ağlayıp sızlayıp taşıdık sonsuz,
yabancınn evinde güven kayboldu,
şerefimizle ölelim bu topraklarda! (HT/HK)

Nami Temeltaş 1977 Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler öğretmenliği mezunu. 6 yıl kadar Diyarbakır, Eskişehir ve Antep cezaevlerinde siyasi tutsak olarak yattı. Siyasal nedenlerle öğretmenlik yapamadı.

Kaynak: bianet.org

